

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 76 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:
Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De Republiek in een tijd van vorsten

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

2, 5, 1, 4, 6, 3

Opmerking

Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder juiste reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

2 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- In Nederland stijgt de graanprijs minder sterk / zijn er minder sterke schommelingen in de graanprijs 1
- De Nederlanden hebben (in tegenstelling tot Frankrijk) de beschikking over meer/goedkoop graan vanuit de Oostzee / profiteren van de moedernegotie, waardoor de graanprijzen minder hard stijgen dan in Frankrijk 1
- Doordat graan minder opbrengt / de graanprijzen te laag zijn, richten boeren in de Nederlanden zich op de meer winstgevende productie van handelsgewassen / veeteelt (in plaats van op de verbouw van graan) 1

3 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De ontwikkeling van de graanprijs is voor deze historici van groot belang, omdat de graanprijs een indicatie voor de welvaart/levensstandaard was, (want graan vormde het hoofdbestanddeel van het voedselpakket / aan graan werd een groot deel van het inkomen besteed), waardoor hoge graanprijzen konden leiden tot sociale onrust, omdat door duurre/hoge voedselprijzen de (stedelijke) bevolking opstandig werd.

Vraag	Antwoord	Scores
4	<p>maximumscore 5</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In de Pacificatie van Gent werd de politieke tegenstelling tussen de gewesten die trouw waren gebleven aan koning Filips/de Spaanse landvoogd en de opstandige gewesten verzoend 1 • In de Pacificatie van Gent werd de religieuze tegenstelling tussen calvinisten (sterk in Holland en Zeeland) en rooms-katholieken (sterk in de overige gewesten) verzoend 1 • In de bron wordt koning Filips II als spil van de vrede gezien / wordt van de koning verwacht dat hij de vrede/eendracht zal helpen bewaren 1 • wat geen juiste weergave is, omdat Filips II de Pacificatie nooit heeft erkend / zijn beleid niet heeft willen aanpassen naar een tolerantere godsdienstpolitiek 1 • wat leidde tot het uiteenvallen van de Pacificatie van Gent (in de Unie van Atrecht en de Unie van Utrecht) 1 	
5	<p>maximumscore 4</p> <p>Een juist antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een juiste uitleg met een juist voorbeeld van de manier waarop de tegenstelling tussen particularisme en centralisatie de geschiedenis van de Nederlanden bepaalde (bijvoorbeeld het verzet tegen de Habsburgse centralisatiepolitiek dat uiteindelijk leidde tot de Opstand) 2 • een juiste uitleg met een juist voorbeeld van de manier waarop de tegenstelling tussen het streven naar godsdienstvrijheid en het streven naar een staatsgeregelde godsdienst de geschiedenis van de Nederlanden bepaalde (bijvoorbeeld het verzet tegen de ketterplakaten van Filips II dat tot de Opstand leidde) 2 	
6	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Noordelijke Nederlanden hadden in 1581 Filips II afgezet als Heer der Nederlanden (met de Akte van Verlating) en zochten een nieuwe soeverein 1 • Frankrijk werd omstreeks 1585 verscheurd door een burgeroorlog tussen katholieken en protestanten waardoor Hendrik III geen vorst van een conflicthaard als de Nederlanden kon worden / de strijd tussen katholieken en protestanten in eigen land niet wilde verergeren door de soevereiniteit over de protestantse Noordelijke Nederlanden te aanvaarden 2 	

Vraag	Antwoord	Scores
7	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>Volgens het principe van het Mare Liberum had iedereen recht op vrije toegang tot de zee voor de handel. Uit de bron blijkt dat de Republiek zijn handel met Spanje rechtvaardigt door te wijzen op het belang van vrije handel maar de Engelsen deze handel verhinderen door hun schepen te kapen (omdat de Engelsen vinden dat zij door hun hulp aan de Republiek zelf geen handel meer met Spanje kunnen drijven en het daarom oneerlijk is dat de Republiek wel handel met Spanje drijft.)</p>	
8	<p>maximumscore 2</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Engeland en de Republiek ook in de zeventiende eeuw wedijveren op handelsgebied (continuïteit), maar • dat vanaf het einde van de zeventiende eeuw Engeland sterker blijkt te zijn dan de Republiek (verandering) 	<p>1</p> <p>1</p>
9	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door oorlog met Frankrijk moest Spanje/Filips II zijn aandacht verdelen / had de Republiek een bondgenoot • De status van de Republiek was nog gering / een koning onderhandelt meestal alleen met andere vorsten / Van Oldenbarnevelt representeerde een Republiek (die hun vorst had afgezet) / was een burger • De (calvinistische) Republiek had er belang bij dat de Franse hugenoten (hun calvinistische geloofsgenoten) minder bedreigd werden 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
10	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In dit toneelstuk wordt gewaarschuwd dat het doel van Frankrijk is om alleen de rooms-katholieke godsdienst toe te staan / alle andere godsdiensten uit te roeien, waarmee Lambert van den Bosch aangeeft dat Frankrijk een grote bedreiging vormt voor de protestanten in de Republiek (en de Republiek de Spaanse Nederlanden nodig heeft als buffer tegen de dreiging van Frankrijk) / dat hij een tegenstander van de voortzetting van het verbond is • Tussen 1646 en 1648 werd gesproken over vrede met Spanje / waren er vredesonderhandelingen in Münster, wat alleen tot een vredesverdrag met Spanje kon leiden als de Republiek het verbond met Frankrijk zou verbreken / goedkeuring van Frankrijk zou krijgen 	<p>2</p> <p>2</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Uit deze gebeurtenissen blijkt dat Holland ervoor zorgde dat het geld (dat grotendeels uit Holland kwam) voornamelijk werd besteed aan de vloot (omdat de zeegewesten daar meer belang bij hadden), waardoor de Republiek zich met succes kon verdedigen op zee (gebeurtenis 1) maar niet aan het landleger waardoor de Republiek zich op het land slecht kon verdedigen (gebeurtenis 2).

12 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Lodewijk XIV wil grondgebied van de Republiek veroveren om zijn eigen rijk uit te breiden / de Rijn tot natuurlijke noordgrens van Frankrijk te maken. Door Karel II te steunen (in zijn bekering tot het katholicisme) krijgt Lodewijk XIV een bondgenoot / voorkomt Lodewijk XIV dat Engeland de Republiek zal steunen in zijn oorlog tegen de Republiek.

13 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit de bron blijkt dat Karel II rooms-katholiek wil worden. Dit was vanuit zijn binnenlandse politieke positie niet mogelijk, want hij was hoofd van de Anglicaanse kerk / hij was gehoorzaamheid verplicht aan het parlement (en het parlement zou nooit toestaan dat Karel II en daarmee Engeland zou overgaan tot het rooms-katholieke geloof) 2
- Uit de bron blijkt dat Karel II geldelijke (en militaire) steun van Frankrijk wil / zelf over financiële middelen wil beschikken / grotere/absolute macht voor zichzelf wil. In zijn binnenlandse politieke positie had hij te weinig eigen middelen/macht, want hij was (in financieel opzicht) afhankelijk van het parlement 2

Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam

14 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat Frankrijk behoorde / de Verenigde Staten behoorden tot de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad en elk besluit van de Veiligheidsraad kon(den) tegenhouden door gebruik te maken van het vetorecht.

15 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat China (in 1949) communistisch werd.

Vraag	Antwoord	Scores
16	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>Uit het willen stoppen van communistische expansie aan de grens van Indochina blijkt dat dit rapport uitgaat van de containmentpolitiek.</p> <p>of</p> <p>Uit de verwachting dat Thailand en Birma communistisch zullen worden als Indochina een communistische regering krijgt, blijkt dat dit rapport uitgaat van de dominotheorie.</p>	
17	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>De bewering in dit fragment dat de Verenigde Staten met dollars invloed proberen te krijgen in Vietnam past bij het communistische vijandbeeld van de Verenigde Staten als kapitalistisch land dat economische belangen wil veiligstellen / gedekoloniseerde gebieden ondergeschikt probeert te houden aan westerse landen.</p>	
18	<p>maximumscore 2</p> <p>De juiste volgorde is:</p> <p>4, 6, 2, 1, 3, 5</p>	
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.</i></p>	
19	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uit de verklaring blijkt dat de Akkoorden van Genève naar de letter worden gerespecteerd, want Vietnam is niet vertegenwoordigd in de ZOAVO vanwege de neutraliteitsclausule in de Akkoorden van Genève 2 • Uit de verklaring blijkt dat de Akkoorden van Genève niet naar de geest worden gerespecteerd, want volgens Dulles is de ZOAVO bedoeld om Indochina te beschermen tegen het communisme, wat in strijd is met de neutraliteitsclausule in de Akkoorden van Genève 2 	
20	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is sprake van continuïteit in het Vietnambeleid, omdat Kennedy het beleid van zijn voorganger voortzette om Zuid-Vietnam militair te steunen / het communisme in Vietnam te bestrijden 1 • Er is sprake van een breuk in het Vietnambeleid, omdat Kennedy begon met het sturen van grote aantallen adviseurs (wat niet gebeurde onder zijn voorganger) 1 	

Vraag	Antwoord	Scores
21	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De (lachende) boeddhisten staan voor de spanning tussen Diem en de boeddhisten, die leidt tot binnenlandse onrust / buitenlandse kritiek waardoor Diems positie onhoudbaar wordt • De krantenkop verwijst naar de coup van het Zuid-Vietnamese leger die een einde maakt aan het bewind van Diem • Het afbeelden van president Kennedy als een godheid (die opkomt voor de boeddhisten) geeft aan dat Kennedy Diem heeft laten vallen / de coup tegen Diem steunt 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
22	<p>maximumscore 4</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deze bron versterkt de positie van tegenstanders van steun aan de Zuid-Vietnamese regering, want uit het rapport komt naar voren dat de meeste aanhangers van de Vietcong geen communistische sympathieën hebben, wat pleit tegen uitbreiding van steun aan een regering die onrechtvaardig optreedt, wat de bevolking in de armen van de communisten drijft • Deze bron versterkt de positie van voorstanders van steun aan de Zuid-Vietnamese regering, want uit het rapport komt naar voren dat arme/laagopgeleide Zuid-Vietnamezen vatbaar zijn voor communistische propaganda van de Vietcong, wat pleit voor uitbreiding van steun aan de Zuid-Vietnamese regering, die dit moet gebruiken om de armoede/onderontwikkeling in eigen land te bestrijden 	<p>2</p> <p>2</p>
23	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een argument voor de betrouwbaarheid is dat de Vietcongstrijder informatie geeft uit zijn eigen ervaring in de Vietcong • Een argument tegen de betrouwbaarheid is dat de Vietcongstrijder als krijgsgevangene mogelijk niet de waarheid spreekt / vertelt wat zijn ondervragers willen horen / het onderzoek is gefinancierd door het Amerikaanse ministerie van Defensie, wat van invloed geweest kan zijn op de inhoud van het rapport 	<p>1</p> <p>1</p>
24	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>Door het Tet-offensief bleek dat de Verenigde Staten Zuid-Vietnam niet onder controle hadden / dat de Vietcong zelfs in de grote steden van Zuid-Vietnam sterk was, waaruit bleek dat president Johnsons Vietnambeleid had gefaald (wat voor hem reden was om zich niet herkiesbaar te stellen).</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
25	<p>maximumscore 2</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de Chinese regering (na het sluiten van de Akkoorden van Genève) wilde vermijden dat Chinese steun (net als in Korea) zou leiden tot het legeren van Amerikaanse troepen in Zuid-Vietnam • dit later geen rol meer speelde door de massale militaire aanwezigheid van de Verenigde Staten in Zuid-Vietnam / door de massale Amerikaanse bombardementen waardoor Chinese steun noodzakelijk was om een Noord-Vietnamese nederlaag te voorkomen 	<p>1</p> <p>1</p>
26	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Met het beeld van de brug die ondanks de bombardementen nog overeind staat, kan de regering van Noord-Vietnam de boodschap overbrengen dat de Verenigde Staten de oorlog niet zullen winnen. – Met het beeld van de Amerikaanse piloot kan de regering van Noord-Vietnam de boodschap overbrengen dat zij tegenstanders probeert te overtuigen / humanitair behandelt. – Met de tegenstelling tussen de lange Amerikaanse piloot en de veel kleinere vrouwelijke soldaten kan de regering van Noord-Vietnam de boodschap overbrengen dat (het kleine) Noord-Vietnam (de veel grotere) Verenigde Staten de baas is. 	
	per juist antwoord	2
27	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>De Tonkinresolutie legde de basis voor de (buitenproportionele) escalatie van het conflict in Vietnam / gaf de Amerikaanse president de vrije hand in het bestrijden van het communisme in Vietnam, wat bijdroeg tot de kritiek in Fulbrights boek op de wijze waarop de Verenigde Staten de toekomst van andere landen meenden te moeten bepalen.</p>	
28	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In de jaren 1980 neemt in de Verenigde Staten het begrip toe voor Vietnamveteranen (die in de jaren daarvoor door velen werden gezien als oorlogsmisdadigers) • Het verschijnen van het boek van Edelman past bij die verandering, want uit brieven als die van Rodney Chastant blijkt dat soldaten de strijd ingingen uit plichtsbesef/idealisme 	<p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

29 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- In de Vietnamoorlog had de persvrijheid journalisten in staat gesteld informatie te verspreiden over de situatie in Vietnam, 1
- wat een negatief effect bleek te hebben gehad op de oorlogvoering / het draagvlak voor de oorlog in de Verenigde Staten had ondermijnd (waaruit de Amerikaanse regering de les trok dat de bewegingsvrijheid van journalisten in toekomstige conflicten, zoals de Golfoorlog, beperkt diende te worden) 1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF. Zend de gegevens uiterlijk op 22 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 ontleend aan: Jan de Vries en Ad van der Woude, Nederland 1500-1815, de eerste ronde van moderne economische groei, Amsterdam 1995, pag. 240.
- bron 2 Daniël R. Horst, De Opstand in zwart-wit, propagandaprenten uit de Nederlandse Opstand 1566-1584, Zutphen 2003, pag. 244.
- bron 3 J.N. Jacobsen Jensen, Moryson's reis door en zijn karakteristiek van de Nederlanden in, Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap (gevestigd te Utrecht), deel 39 Utrecht 1918, pag. 278-279.
- bron 4 H. Duits, Van Bartholomeusnacht tot Bataafse opstand. Studies over de relatie tussen politiek en toneel in het midden van de zeventiende eeuw, Hilversum 1990, pag. 59.
- bron 5 ontleend aan: J. Houston Browne, Lives of the Prime Ministers of England, from the Restoration to the Present Time, London 1858, pag. 439.
- bron 6 ontleend aan: J. Clark Pratt, Vietnam Voices, Perspectives on the War Years, 1941-1982, New York 1984, pag. 6-7.
- bron 7 ontleend aan: O. Fallaci, Interview with History, Boston 1976, pag. 81.
- bron 8 ontleend aan: F. Logevall, The Origins of the Vietnam War, Essex 2001, pag.106-107.
- bron 9 P. Conrad, Drawing the Line, The Collected Works of America's Premier Political Cartoonist, Los Angeles 1999, pag. 176.
- bron 10 ontleend aan: J.C. Donnell, Viet Cong Recruitment, Why and How Men Join, Rand Report, 2 november 1966.
- bron 11 Memorial of a Glorious Time, Photograph Material on the Vietnam War, zonder plaats 2003, pag. 94.
- bron 12 ontleend aan: B. Edelman, Dear America. Letters Home from Vietnam, New York 1985, pag. 136-137.